

Визначна подія в краєзначих дослідженнях Полтавщини

Рец. на науково-популярне видання: *Полтава в роки німецько-фашистської окупації (1941-1943). Підпільна молодіжна група Лімова – Баяна* / Ю.М. Гужва, С.В. Козлов. – Полтава: ФОП Говоров С.В., 2013. – 384 с., з іл.

Наприкінці 2013 року у Полтаві в Духовно-культурному центрі імені преподобного Паїсія Величковського при Свято-Успенському кафедральному соборі Української Православної Церкви Київського Патріархату відбулася презентація науково-популярної роботи «Полтава в роки німецько-фашистської окупації (1941-1943)». Підпільна молодіжна група Лімова – Баяна». Її авторами є відомі краєзнавці Юрій Гужва – історик, автор кількох монографій, багатьох статей та енциклопедичних довідок, та Сергій Козлов – історик, колекціонер, дослідник фалеристики, геральдики, українських жіночих прикрас XVII-XX століть, мистецтвознавець, директор згаданого центру, голова Благодійного товариства при соборі, автор-упорядник та популяризатор кількох видань. Тираж видання становить півтисячі екземплярів. Матеріали, які лягли в основу книги, збиралися понад 10 років.

Питання про формування і діяльність антифашистського підпілля на окупованих ворогом територіях у роки Другої світової війни, в тому числі й на Полтавщині, залишається маловивченим, однак надзвичайно актуальним. Рецензована книга розповідає про підпільну молодіжну групу під керівництвом Олександра Лімова і Йосипа Баяна, яка діяла в Полтаві в період німецької окупації (1941-1943 рр.). Праця ґрунтується на широкій джерельній базі. В її основу покладено архівні матеріали Служби безпеки України в Полтавській області та Державного архіву Полтавської області – кримінальні справи, протоколи допитів, матеріали ведення слідства, а також спогади безпосередніх учасників і очевидців описаних подій. На презентації була присутня Валентина Лебедько, котра навчалася в одному класі із Кларою Кошман та Євдокією Клименко, які допомагали молодіжній групі.

Підпільна молодіжна група Лімова – Баяна діяла в Полтаві в роки нацистської окупації. Вона не була чітко сформованою з визначеним керівництвом та розподілом обов'язків, що мали виконувати всі її члени. Молодіжна група виникла спонтанно, на підґрунті допомоги радянським військовополоненим, із залученням щоразу нових людей для проведення підпільної роботи. До складу групи Лімова – Баяна входило до 20-ти чоловік. Більшість із них не вважали себе за учасників групи, а просто виконували ту роботу, яку належить виконувати справжнім пат-

ріотам своєї країни. Вони звільнили з німецького полону 11 радянських льотчиків. Підпільники переховували їх на конспіративних квартирах, діставали одяг, продукти харчування, медикаменти для поранених, документи, зброю. Група зробила три вдалі спроби звільнення радянських льотчиків із ворожого полону та переправила їх через лінію фронту.

Після визволення Полтави, здавалося б, підпільників мали визнати за героїв, нагородити і пишатися ними. Однак сталося все навпаки. Розпочалася перевірка всіх громадян, котрі мешкали на окупованих територіях. Йосипа Баяна й Олександра Лімова було заарештовано, як і інших полтавців, причетних до групи, і безпідставно звинувачено у зв'язках із гестапо. Це пов'язувалося з тим, що керівники групи не належали до комуністичної партії, до того ж вона була самоствореною і не комсомольською. Йосип Баян загинув (за офіційною версією – вчинив самогубство) у в'язниці Полтавського УНКДБ в 1944 році, а Олександр Лімову пощастило вижити, і помер він у 2003 році, набагато переживши свого товариша і соратника по боротьбі проти ворога.

Покази О. Лімова і Й. Баяна та інших причетних до групи на допитах у НКДБ, особисті пояснення, спогади, архівні документи і склали основу рецензованої книги. Усі ці джерела досить суб'єктивні, інколи суперечать одне одному, тому зараз важко встановити істину, тим більше, що в живих майже не залишилося свід-

ків тих подій. Тож Юрій Гужва і Сергій Козлов, спираючись на вищезазначені матеріали, які подані цитатами, а іноді і цілими документами, побудували свою книгу так, що люди, причетні до підпільної роботи, самі розповідають про свою діяльність з мінімумом авторських коментарів. Це велика заслуга авторів, адже вони не нав'язують свою точку зору, не тлумачать матеріал тенденційно або однобоко, а спираючись лише на архівні документи і цитуючи їх, дають можливість читачам самим виявити істину і дійти до правди.

Фактично праця становить собою джерелознавчу публікацію. На її основі можна вивчати повсякденне життя міських мешканців у роки окупації, факти колабораціонізму, а також акцентувати увагу на патріотизмі простих мешканців Полтави і їхній нещадній боротьбі з ворогом. Непоодинокими були і факти саможертвості серед мирного населення міста.

22 червня 2011 року на будинку № 6 по вулиці Баяна було врочисто відкрито пам'ятну інформаційну дошку, присвячену Йосипові Баяну. Організатором відкриття й автором-виконавцем дошки виступив Сергій Козлов, котрий мешкає

на вулиці Баяна. Краєзнавець пожертвував власні кошти на виготовлення і встановлення пам'ятного знаку. На заході були присутніми жителі прилеглих будинків, ветерани, науковці та інші небайдужі до історії рідного міста люди. У найближчих планах ініціативної групи – встановлення в Полтаві пам'ятника Йосипові Баяну та членам його підпільної організації.

Праця містить ілюстрації, унікальні фотографії довоєнного, воєнного і повоєнного часу, які відтворюють життя Полтави на різних історичних етапах. Видання науково-популярне, а тому написане доступною мовою, позбавлене наукових важкозрозумілих зворотів, а тому й буде цікавим для широкого загалу.

Видання «Полтава в роки німецько-фашистської окупації (1941-1943). Підпільна молодіжна група Лімова – Баяна» (автори Ю.М. Гужва і С.В. Козлов) розраховане на широке коло читачів – істориків, краєзнавців, дослідників, усіх, хто цікавиться історією Другої світової війни.

Автори книги подарували понад сто примірників бібліотекам та вищим навчальним закладам, і не тільки полтавським, щоб із виданням ознайомилося якнайбільше читачів.

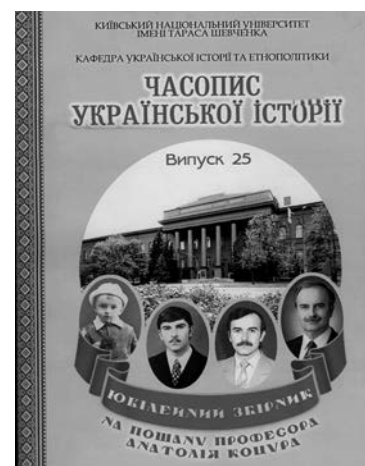
Олександр Гончаров (м. Київ)

Ювілейний збірник на пошану професора Анатолія Коцура

Рец. на збірник: Часопис української історії / За ред. доктора історичних наук, професора А.П. Коцура. – Київ, 2013. – Вип. 25. – 356 с.

У минулому році побачив світ спеціальний випуск збірника «Часопис української історії», присвячений 50-річному ювілею українського вченого-історика, історіографа, краєзнавця, педагога, громадського і культурного діяча, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри української історії та етнополітики Київського національного університету імені Тараса Шевченка Анатолія Петровича Коцура. Збірник вельми об'ємний, понад 350 сторінок.

Відкриває видання стаття доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України Віктора Колесника «Анатолій Петрович Коцур – науковець, педагог, людина» (с.16-19), в якій висвітлено основні віхи життєвого шляху А.П. Коцура, його наукової, педагогічної та громадської діяльності.

Анатолій Петрович Коцур народився 6 січня 1963 р. у мальовничому селі Сакуниха Недригайлівського району на Сумщині. Ріс у сім'ї вчителів. Батько, Петро Михайлович, після успішного закінчення Харківського університету все життя працював сільським учителем історії. Мати, Катерина Митрофанівна, – вчителька початкових